

Herdenking bij de Erelijst van Gevallen

Door de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, Khadija Arib 4 mei 2017

Het gesproken woord geldt.

Dames en heren,

De Tweede Wereldoorlog is steeds meer iets uit boeken, van foto's of uit films. De verhalen die wij erover horen, zijn vaak in de derde persoon. Er zijn niet veel mensen meer die kunnen putten uit hun eigen oorlogservaringen. Die hun kinderen en kleinkinderen persoonlijk kunnen vertellen over hoe het was. Eind vorig jaar overleed ook luitenant-generaal Ted Meines. Hij was niet alleen verzetsheld, maar ook de man die aan de wieg stond van het Nederlandse veteranenbeleid. Zijn leven lang heeft hij zijn herinneringen kunnen delen.

Heel veel mensen hebben die kans niet gehad. Op de 'Erelijst van Gevallen' staan de namen van 18.000 mensen die in de oorlog zijn omgekomen. Het is maar een fractie van de miljoenen Joden, Sinti en Roma, Jehova's getuigen en Indiëgangsters die tussen 1940 en 1945 de dood vonden. Maar het zijn 18.000 individuen... 18.000 mannen en vrouwen, met allemaal hun eigen angsten en dromen, hun eigen familie en vrienden, hun eigen verhaal.

Sommige van deze verhalen leven voort. Worden van generatie op generatie doorgegeven. Soms tot in de kleinste details. Er zijn ook verhalen die nu pas naar boven komen. Die niet compleet of af waren. Een soort puzzels, waarbij het jaren heeft geduurd voordat de stukjes in elkaar pasten. Mensen vertelden niet alles en zelfs familieleden wisten niet altijd wat iemand deed. Zo kwam de NOS er eerder deze week achter dat er iemand ten onrechte in deze Erelijst is opgenomen. Hij was geen marechaussee, maar een collaborateur. Het is goed dat dit soort signalen serieus wordt genomen. Dat geschiedenissen worden uitgeplozen. Dat moeten we blijven doen. Iedereen verdient een verhaal dat recht doet aan zijn of haar leven. En deze Erelijst verdient het dat de namen die erin staan klóppen. Het is een symbool van de moed die mensen hebben getoond, in een tijd dat zij doodsbang moeten zijn geweest.

Maar hoewel er af en toe nieuwe verhalen naar boven komen – of in een nieuw licht komen te staan –, verdwijnen er ook steeds meer verhalen naar de achtergrond. Het verleden verplaatst zich meer en meer naar rituelen. Naar herdenkingen zoals vandaag. Het is belangrijk dat we daaraan vasthouden. Vorig jaar las ik in *Het Parool* een stuk van Theodor Holman. Daarin schreef hij dat hij altijd moeite heeft gehad met het herdenken van de Tweede Wereldoorlog. Tot zijn ouders gestorven waren en de oorlog als toetssteen in zijn gezin opeens onvindbaar leek. Langzaam kwam hij tot het besef dat herdenken zinvol is, omdat de verhalen onze moraal vormen en scherpen.

Herdenken is méér dan stilstaan bij iets wat is geweest. De oorlog is niet alleen van daar en toen, maar ook van hier en nu. Ja, we leven al meer dan zeventig jaar in een vrij land. In een open en inclusieve samenleving, waarin we onze onvrede én ons vertrouwen een stem kunnen geven. Via sociale en andere media kunnen we ons iedere dag opnieuw uitspreken. Voor veel mensen is dat een gegeven. Maar we hoeven maar om ons heen te kijken om te zien dat dit een groot goed is. Op veel plekken in de wereld kunnen burgers níet terugvallen op onafhankelijke rechtspraak. Is kritiek leveren gevaarlijk. Gaan mensen gebukt onder oorlog, onderdrukking en conflict.

Juist daarom zijn de verhalen van toen en de lessen die wij daaruit kunnen trekken nog altijd actueel en van betekenis. Ze laten ons zien dat onze democratie even mooi als broos is. De universele, tijdloze waarden waar tóen voor is gevochten – waarden zoals vrijheid, gelijkheid, solidariteit en medemenselijkheid – staan nog altijd onder druk. Als we de oorlog herdenken, staan we ook stil bij hoe belangrijk het is om aan die waarden vast te houden. Om ze te verinnerlijken en uit te dragen. In woord en daad. In de woorden van Theodor Holman: herdenken is het oppoetsen van onze moraal. Oorlogsverhalen zorgen ervoor dat we verantwoordelijker handelen dan wanneer we de verhalen niet zouden kennen.

De verhalen van Ted Meines en van de 18.000 mensen op de 'Erelijst van Gevallenen' dienen dus een hoger doel. Op een dag als vandaag staan we stil bij de verschrikkingen die zij hebben moeten doorstaan. Maar we slaan óók een brug naar het heden. De oorlog houdt ons een spiegel voor. De oorlogsverhalen die wij met ons meedragen – of dat nu

eigen herinneringen zijn, of verhalen die we kennen uit boeken of films – zijn van invloed op de manier waarop wij ons vandaag tot elkaar verhouden. Hoe we met andersdenkenden omgaan. Hoe we samenleven. Voor welke waarden we staan, en hoe niets waar wij zó aan hechten vanzelfsprekend is. De verhalen uit de oorlog vormen dus niet alleen onze geschiedenis. Ze bepalen ook onze toekomst. Ze helpen ons – nee, ze zijn onmisbaar – om vrijheid door te geven.

Dank u wel.